

СВИТЪК II.
ДОКЛАД ОТНОСНО ПРОУЧВАНЕТО НА
БОЗАЙНИЦИТЕ В РЕЗЕРВАТ „ЧАМДЖА“

ОТ

Сирма Зидарова, д-р Иван Пандурски

Биологична характеристика на резерват „Чамджа”

Фауна

Бозайници

Сирма Зидарова, Иван Пандурски

Обобщена информация за фаунистичното разнообразие

На територията на резерват Чамджа са установени или е възможно да присъстват с висока степен на достоверност 34 вида бозайници, принадлежащи към 6 разряда и 16 семейства. 21 от тези видове са наземни бозайници и 13 са прилепи. Видовото богатство на наземната бозайна фауна на резервата може да се разглежда като средно голямо в сравнение с това в други резервати в страната, но то следва да се разглежда в контекста на малката му площ. Видовият състав на прилепите е относително богат и съответства на наличните потенциални възможности за намиране на убежища от местни и мигриращи видове. В резервата се срещат приблизително 60% от автохтонната наземна бозайна фауна и 30 % от прилепната фауна, типични за страната. Предвид географското разположение и хабитатните характеристики на резервата, на територията му е възможно да се срещат още 5 вида наземни бозайници (горска полевка, сляпо куче, чакал, златка, черен пор), но присъствието им се нуждае от потвърждение. Предвид непосредствената близост на населено място (с. Христо Даново), може да се очаква в границите на резервата да навлизат и типично синантропни видове като домашната мишка, сивият и черният плъх. Тъй като присъствието им не е доказано, както и поради неавтохтонния им произход, те не са включени в изготвения списък на видовете.

Като цяло съобщесвото от бозайници се характеризира с висока степен на естественост.

Таблица № 1. Богатство на таксоните бозайници

Таксони (тип, клас, разред)	Брой	
	Семейства	Видове
1. Vertebrata		
1.1. Mammalia	16	34
1.1.1. Eulipotyphla	3	5
1.1.2. Chiroptera	2	13
1.1.3. Lagomorpha	1	1
1.1.4. Rodentia	4	5
1.1.5. Carnivora	4	7
1.1.6. Artiodactyla	2	3

Таблица № 2. Брой видове с природозащитен статус

Група	Брой видове
-------	-------------

Бозайници	28
ОБЩО	

Брой видове и богатство на таксоните	Брой видове с природозащитен статус	Видове, които трябва да бъдат предмет на специални мерки	Пропуски в познанията
34 вида бозайници, принадлежащи към 6 разряда и 16 семейства: 21 от тези видове са наземни бозайници и 13 са прилепи. Броят на видовете от отделните разреди е както следва: Eulipotyphla – 5, Chiroptera -13, Lagomorpha -1, Rodentia – 5, Carnivora – 7, Artiodactyla – 3.	28	Няма такива	Липсва информация за популационните характеристики на бозайниците в района на резервата. Възможно е списъкът с видове да е непълен поради липсата на по-дългосрочни проучвания, обхващащи всички сезони.

До момента бозайната фауна на територията на резерват Чамджа не е била обект на целенасочени изследвания. Видовият състав на наземната бозайна фауна се определя предимно от особеностите на горското местообитание с доминиращ вид черен бор: разсветлена гора, относително сух субстрат, южно/югоизточно изложение на склона. Тези характеристики предполагат отсъствие на строго мезофилни видове, които при по-голяма влажност на субстрата се срещат на тази надморска височина (*Neomys anomalus*, *Sorex araneus*, *Clethrionomys glareolus*), но създават потенциална възможност за навлизане на по-топлолюбиви и невзискателни към влажността на субстрата видове като представителите на род *Crocidura* например. На основата на направеното теренно проучване може да се заключи, че плътността на видовете дребни бозайници е относително ниска, което от своя страна предполага невисока плътност и на хранещите се с тях хищници в изследваната територия. Характера на растителната покривка не предполага също така висока плътност на чифтокопитните.

За целите на настоящия план за управление бе извършено проучване на бозайната фауна на резервата на основата на:

- Теренни проучвания на видовия състав на бозайната фауна на резервата (включително видовете, които са обект на лов)
- Преглед и анализ на наличните литературни източници

1. Теренни проучвания и инвентаризация

За целите на изготвяне на плана за управление бяха проведени теренни проучвания на бозайната фауна на територията на резервата.

1.1. Методи.

Бяха използвани следните методи за инвентаризация на наземни бозайници (включително бозайниците, обект на лов):

-Регистрация на едри бозайници с фотокапани

На територията на резервата бяха поставени 2 фотокапана за период от 17 дни (общо 34 капаноденонощия). Този метод целеше основно регистрация на едри бозайници: хищници и чифтокопитни. Фотокапаните бяха поставени на животински пътеки.

- Трансектен метод за регистрация на следи от жизнена дейност на наземни бозайници

Трансектният метод беше използван с цел регистрация на видове едри и дребни бозайници посредством визуални наблюдения и следи от жизнена дейност (следи в субстрата, екскременти, следи от маркировъчна дейност и др.), както и за оценка на факторите с отрицателно въздействие върху видовете бозайници и техните местообитания.

- Улов с живоловни капани за дребни бозайници

Живоловните капани бяха поставени в линии през интервали от 10м за 100 капаноденонощия. Уловените екземпляри бяха видово определени на място и бяха пуснати на местата на улавянето им.

- Анкети

При теренната работа в района на резервата беше приложен и анкетен метод. Анкетирания бяха местни жители от най-близкото до резервата село. От тях беше получена информация за някои видове едри бозайници.

- Методи за регистрация на прилепи

Теренните проучвания на прилепната фауна се проведеха по пешеходни трансекти с цел определяне на площите, представляващи техни благоприятни местообитания. Проучени бяха наличните сведения за съществуващи подземни убежища, в т. ч. изкуствени подземни галерии и пещери.

1.2. Резултати.

В резултат на теренните проучвания, проведени за целите на настоящия план за управление, бяха събрани данни за присъствие на общо 14 вида бозайници в района на резерват Чамджа. Посредством преки методи на територията му бяха регистрирани 7 вида наземни бозайници (обикновена къртица, жълтогърла мишка, лисица, белка, язовец, дива свиня, сърна) и 3 вида прилепи (кафяво прилепче, полунощен прилеп, ръждив вечерник). С помощта на анкетния метод бяха събрани сведения за 6 вида: заек, вълк, лисица, мечка, белка и благороден елен.

Райони важни за опазване на прилепите

На малката територия на резервата липсват важни за опазване на прилепите пещери, но такива има в близост до него. Това определя значението му като ловна територия за видовете прилепи. На основата на нашите проучвания, както и на разработените в рамките на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I” карти на потенциалните местообитания,

цялата територия на резервата може да се разглежда като важна за всички видове прилепи от изготвения тук списък (виж табл. 3).

2. Списък на видовете бозайници по актуални литературни източници

В литературата се откриват сведения за разпространените в района на резерват Чамджа видове бозайници без те да са обвързани с конкретни находища на територията на резервата. Основните литературни източници, които обобщават наличните данни за разпространението на бозайните видове в района, са следните: ПЕШЕВ и ДР. (2004), ПОПОВ, СЕДЕФЧЕВ (2003), ПОПОВ и ДР. (2007), БОРИСОВ (2006), ПЕТРОВ (2010) и BENDA ET AL. (2003). Допълнителни актуални данни за разпространението на бозайниците се откриват в докладите за видовете по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I”.

Анализ на съществуващите информационни източници и бази данни

№	Документ	Обхват	Слабости/Липси
1	Доклади за видовете по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I”.	Защитена зона BG0001493 Централен Балкан - буфер	Липсват конкретни данни от територията на резервата.
2	ПЕШЕВ Ц., Д. ПЕШЕВ, В. ПОПОВ. 2004. Фауна на България, Том 27: Mammalia. Изд. “Марин Дринов”, София, 632.	Подробни сведения за разпространението на бозайниците в България	Липсват конкретни данни от територията на резервата. Данните са до 2004 г.
3	ПОПОВ, В. Н. СПАСОВ, Т. ИВАНОВА, Б. МИХОВА, К. ГЕОРГИЕВ. 2007. Бозайниците, важни за опазване в България. 328 с. Изд. Dutch Mammal Society VZZ, Arnhem, The Netherlands, ISBN 978 – 90 – 73162 – 93 – 8.	Преглед на съвременното състояние на популациите и нивото на познаване на значимите за опазване видове бозайници в България.	Липсват конкретни данни от територията на резервата. Данните са до 2007 г.
4	БОРИСОВ, И. 2006. ПРОУЧВАНЕ НА ПРИЛЕПНАТА ФАУНА В РАЙОНА НА КУРОРТ УЗАНА, ПРИРОДЕН ПАРК БЪЛГАРКА. – ФИНАЛЕН ДОКЛАД, СОФИЯ: 14 СТР.	Подробни сведения за видовия състав на прилепите и използваните от тях предимно подземни убежища в района на курорт „Узана”	Липсват конкретни данни от територията на резервата. Данните са до 2006 г.
5	ПЕТРОВ, Б. 2010. ЛЕТЕН МОНИТОРИНГ НА	Сведения за видовия състав и числеността на прилепите на	Липсват конкретни данни от територията на резервата.

	ПРИЛЕПИТЕ (MAMMALIA: CHIROPTERA) В БЪЛГАРИЯ ПО МЕТОДИКАТА НА НАЦИОНАЛНАТА СИСТЕМА ЗА МОНИТОРИНГ НА БИОЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ.- НЕПУБЛИКУВАН ДОКЛАД ПО ДОГОВОР С ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ПО ОКОЛНА СРЕДА, МОСВ, 29 С.	територията на България в 56 техни значими подземни убежища и инсталирани къщички за прилепи, вкл. и в НП „Централен Балкан”	
6	BENDA, P., T. IVANOVA, I. HORÁČEK, VL. ČERVENÝ, J. GAISLER, A. GUEORGUIEVA, B. PETROV, VL. VOHRALIK. 2003. BATS (MAMMALIA: CHIROPTERA) OF THE EASTERN MEDITERRANEAN. PART 3. REVIEW OF BAT DISTRIBUTION IN BULGARIA.- ACTA SOC. ZOOLOG. BOHEM., 67 : 245– 357.	Преглед на цялата налична информация относно видовия състав и разпространението на прилепите в България до 2003 г., вкл. и на територията на НП „Централен Балкан”	Липсват конкретни данни от територията на резервата. Данните са до 2003 г.

В землището на с. Христо Даново са известни 11 пещери с обща дължина на подземните галерии 815 м. Най-дълга е пещерата „Маазата”, разположена на южния склон на Стара планина под Троянския проход и отстояща от резервата на около 3,6 км в посока север - североизток, следвана от „Юлен ире” с дължина на галериите от 227 м и отстояща от резервата на 1,3 км в североизточна посока. Тези пещери се обитават от богато на видове прилепно съобщество, като само в пещерата „Маазата” са установени 11 вида (Benda et al., 2003). Близостта на резервата до тези пещери определя и неговата важна роля за прилепите като част от тяхното ловно местообитание. Съгласно индуктивните модели на разпространение, разработени по проекта „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I”, резерватът е потенциално местообитание на 10 вида прилепи.

Настоящият списък на видовете бозайници в резерват Чамджа е изготвен на базата на наличните литературни източници и доклади, както и на резултатите от проведените теренни проучвания.

Таблица 3. Списък на видове бозайници на територията на резерват Чамджа.

Разред Насекомоядни (Eulipotyphla)	
1	Таралеж (<i>Erinaceus concolor</i>)
2	Малка кафявозъбка (<i>Sorex minutus</i>)
3	Белокоремна белозъбка (<i>Crocidura leucodon</i>)
4	Малка белозъбка (<i>Crocidura suaveolens</i>)

5	Обикновена къртица (<i>Talpa europaea</i>)
Разред Прилепи (Chiroptera)	
1	Малък подковонос (<i>Rhinolophus hipposideros</i>)
2	Голям подковонос (<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>)
3	Южен подковонос (<i>Rhinolophus euryale</i>)
4	Кафяво прилепче (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)
5	Полунощен прилеп (<i>Eptesicus serotinus</i>)
6	Широкоух прилеп (<i>Barbastella barbastellus</i>)
7	Остроух нощник (<i>Myotis blythii</i>)
8	Голям нощник (<i>Myotis myotis</i>)
9	Дългопръст нощник (<i>Myotis capaccinii</i>)
10	Трицветен нощник (<i>Myotis emarginatus</i>)
11	Нощник на Бехщайн (<i>Myotis bechsteini</i>)
12	Пещерен дългокрил (<i>Miniopterus schreibersii</i>)
13	Ръждив вечерник (<i>Nyctalus noctula</i>)
Разред Зайцевидни (Lagomorpha)	
1	Див заек (<i>Lepus europaeus</i>)
Разред Гризачи (Rodentia)	
1	Обикновена катерица (<i>Sciurus vulgaris</i>)
2	Обикновен сънливек (<i>Glis glis</i>)
3	Горски сънливек (<i>Dryomys nitedula</i>)
4	Жълтогърла мишка (<i>Apodemus flavicollis</i>)
5	Подземна полевка (<i>Microtus subterraneus</i>)
Разред Хищници (Carnivora)	
1	Вълк (<i>Canis lupus</i>)
2	Лисица (<i>Vulpes vulpes</i>)
3	Мечка (<i>Ursus arctos</i>)
4	Невестулка (<i>Mustela nivalis</i>)
5	Белка (<i>Martes foina</i>)
6	Язовец (<i>Meles meles</i>)
7	Дива котка (<i>Felis silvestris</i>)
Разред Чифтокопитни (Artiodactyla)	
1	Дива свиня (<i>Sus scrofa</i>)
2	Сърна (<i>Capreolus capreolus</i>)
3	Благороден елен (<i>Cervus elaphus</i>)

3. Отрицателно действащи фактори и препоръки за опазване

По време на теренното проучване на бозайната фауна на резерват Чамджа, единствената заплаха, регистрирана в неговите граници, беше сечта. Същевременно предвид биологията и екологията на повечето разпространени на територията му

видове бозайници, площта му е твърде малка, за да може да поддържа техни популации. Ето защо тя следва да се разглежда като част от по-голяма територия, която трябва да предлага благоприятни условия за видовете с оглед поддържане на жизнеспособните им популации в дългосрочен план. Това ни дава основание да приемем като заплахи за бозайната фауна на резервата всички установени в граничните с него територии отрицателно действащи фактори: близост на населено място, засилено човешко присъствие, паша и сеч. Потенциална заплаха за бозайната фауна на резервата е също така лова/браконьерството, макар по време на теренните ни проучвания да не сме открили доказателства за такива. По отношение на прилепите не са регистрирани отрицателно действащи фактори на територията на резервата.

Таблица 4. Отрицателно действащи фактори върху бозайници

Фактори	Териториален обхват	Препоръки за опазване
Безпокойство от човешко присъствие	околностите на резервата	Ограничаване и контрол на дейностите в околностите на резервата
Изсичане на дървета	Периферните части на резервата и околностите му	Забрана на всякакъв вид сеч в резервата и ограничаване на сечта в околностите му
Недостатъчна площ на резервата за поддържане на устойчиви популационни параметри на видовете бозайници	-	Разширяване на площта на резервата
Лов/браконьерство	Територията и околностите на резервата	Забрана и контрол

Като препоръка за опазване на бозайната фауна на резерват Чамджа, предвид недостатъчната ѝ проученост, може да се посочи също така извършването на по-продължителни и детайлни теренни проучвания, както и мониторинг на някои по-уязвими видове.

4. Видове, обект на специални мерки

На основата на резултатите от проучването на бозайната фауна на резерват Чамджа, за момента не считаме за необходимо да се предприемат специални мерки по отношение на видовете бозайници. Ограничаването на човешкото присъствие и дейностите в района и околностите на резервата, осигуряващи запазване на местообитанията на бозайниците, биха били достатъчни за поддържане на съобществата от бозайници в добро състояние в бъдеще. Видове като мечката и вълка биха изисквали специални мерки при наличие на оптимални местообитания, но тези на територията на резервата са по-скоро субоптимални за двата вида хищници. Приемаме, че посещенията им в района на резервата са спорадични и не считаме, че е възможно да намерят подходящи убежища на територията му.

5. Списък на установените видове с консервационен статус

От общо 34 вида бозайници на територията на резерват Чамджа, 28 вида имат консервационно значение. Техният брой е както следва:

Директива 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна: Приложения II (12 вида), IV (16 вида) и V (1 вид).

Червена Книга на Р България (ЧКБ): EN – застрашен (2 вида); VU – уязвим (7 вида); NT – почти застрашен (3 вида)

Списък на световно застрашените видове на Международния съюз за защита на природата и природните ресурси (IUCN): VU – уязвим (1 вид); NT – почти застрашен (4 вида)

Бернската Конвенция (Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания): Приложения II (15 вида) и III (12 вида)

Бонска конвенция (Конвенция за опазване на мигриращите видове животни): Приложение II (13 вида)

Споразумение за опазване на популациите на европейските прилепи (EUROBATS): 13 вида

Закон за биологичното разнообразие (ЗБР): Приложения II (12 вида), III (17 вида) и IV (1 вид)

Конвенция по международната търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (CITES): Приложение II (3 вида)

Таблица 6. Списък на установените видове бозайници с конзервационен статус

Вид	Ендемит	Рялък	Реликт	Директива 92/43 ЕС	ЧКБ	IUCN	Бернска конвенция	Бонска конвенция	EUROBATS	ЗБР	CITES
Таралеж (<i>Erinaceus concolor</i>)				-	-	-	-	-		III	-
Малка кафявозъбка (<i>Sorex minutus</i>)				-	-	-	III	-		-	-
Белокоремна белозъбка (<i>Crocidura leucodon</i>)				-	-	-	III	-		-	-
Малка белозъбка (<i>Crocidura suaveolens</i>)				-	-	-	III	-		-	-
Малък подковонос (<i>Rhinolophus hipposideros</i>)				II и IV	-	-	II	II	да	II и III	
Голям подковонос (<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>)				II и IV	NT	-	II	II	да	II и III	
Южен подковонос (<i>Rhinolophus euryale</i>)				II и IV	VU	NT	II	II	да	II и III	
Кафяво прилепче (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)				IV	-	-	III	II	да	III	
Полунощен прилеп (<i>Eptesicus serotinus</i>)				IV	-	-	II	II	да	III	
Остроух нощник (<i>Myotis blythii</i>)				II и IV	NT	-	II	II	да	II и III	
Голям нощник (<i>Myotis myotis</i>)				II и IV	NT	-	II	II	да	II и III	
Дългопръст нощник (<i>Myotis capaccinii</i>)				II и IV	VU	VU A4bce	II	II	да	II и III	
Трицветен нощник (<i>Myotis</i>				II и	VU	-	II	II	да	II и III	

Вид	Ендемит	Рядък	Реликт	Директива 92/43 ЕС	ЧКБ	IUCN	Бернска конвенция	Бонска конвенция	EUROBATS	ЗБР	CITES
<i>emarginatus</i>)				IV							
Нощник на Бехщайн (<i>Myotis bechsteini</i>)				II и IV	VU	NT	II	II	да	II и III	
Пещерен дългокрил (<i>Miniopterus schreibersii</i>)				II и IV	VU	NT	II	II	да	II и III	
Ръждив вечерник (<i>Nyctalus noctula</i>)				IV	-	-	II	II	да	III	
Широкоух прилеп - (<i>Barbastella barbastellus</i>)				II и IV	VU	NT	II	II	да	II и III	
Обикновена катерица (<i>Sciurus vulgaris</i>)				-	-	-	III			-	-
Обикновен сънливек (<i>Glis glis</i>)				-	-	-	III			-	-
Горски сънливек (<i>Dryomys nitedula</i>)				IV	-	-	III			-	-
!* Вълк (<i>Canis lupus</i>)		+		II и V	VU	-	II			II и IV	II
!* Мечка (<i>Ursus arctos</i>)				II и IV	EN	-	II			II и III	II
Невестулка (<i>Mustela nivalis</i>)				-	-	-	III			III	-
Белка (<i>Martes foina</i>)				-	-	-	III			-	-
Язовец (<i>Meles meles</i>)					-		III			-	-
Дива котка (<i>Felis silvestris</i>)				IV	EN		II			III	II
Сърна (<i>Capreolus capreolus</i>)				-	-	-	III			-	-
Благороден елен (<i>Cervus elaphus</i>)				-	-	-	III			-	-

Използвани съкращения:

EN – застрашен

VU - уязвим

NT – почти застрашен

Бел.: Знакът "!" пред името на даден вид означава, че видът е включен в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Знакът "*" пред името на даден вид означава, че видът изисква приоритетно съхранение на неговото местообитание.

1.21.ЕКОЛОГИЧНА ОЦЕНКА

Уязвимост

ФАУНА

Вид/Група:	Безгръбначни
Степен:	
Причини и основания	
Необходимост от мерки	
Вид/Група:	Риби
Степен:	
Причини и основания	
Необходимост от мерки	
Вид/Група:	Земноводни и влечуги
Степен:	
Причини и основания	
Необходимост от мерки	
Вид/Група:	Птици
Степен:	
Причини и основания	
Необходимост от мерки	
Вид/Група:	Бозайници
Степен:	средна
Причини и основания	
Безпокойство от човешко присъствие и изсичане на дървета в околностите на резервата, лов/браконьерство и малка площ на резервата.	
Необходимост от мерки	
Ограничаването на човешкото присъствие и дейностите в района и околностите на резервата, осигуряващи запазване на местообитанията на бозайниците, биха били достатъчни за поддържане на съобществата от бозайници в добро състояние в бъдеще. Видове като мечката и вълка биха изисквали специални мерки при наличие на оптимални местообитания, но тези на територията на резервата са по-скоро субоптимални за двата вида хищници. Приемаме, че посещенията им в района на резервата са спорадични и не считаме, че е възможно да намерят подходящи убежища на територията му.	

Рядкост

ФАУНА

Вид/Група:	Безгръбначни
Степен:	
Значение	
Причини и основания	
Негативни тенденции	
Вид/Група:	Риби
Степен:	
Значение	
Причини и основания	
Негативни тенденции	
Вид/Група:	Земноводни и влечуги
Степен:	
Значение	
Причини и основания	
Негативни тенденции	
Вид/Група:	Птици
Степен:	
Значение	
Причини и основания	
Негативни тенденции	
Вид/Група:	Бозайници
Степен:	средна
Значение	национално
Причини и основания	
<p>Присъстващите на територията на резервата видове бозайници като цяло са разпространени в пригодните за тях местообитания в цялата страна. Широкоухият прилеп (<i>Barbastella barbastellus</i>) и дългоухият нощник (<i>Myotis bechsteini</i>) са считани за редки на територията на България. Липсват реликтни и ендемични видове бозайници.</p>	
Негативни тенденции	
<p>Не са установени негативни тенденции поради отсъствие на предходни данни. За установяване на тенденции в числеността са необходими продължителни проучвания (минимум 5 години).</p>	

Естественост

ФАУНА	
Вид/Група:	Безгръбначни
Степен:	
Причини и основания	
Вид/Група:	Риби
Степен:	
Причини и основания	
Вид/Група:	Земноводни и влечуги
Степен:	
Причини и основания	
Вид/Група:	Птици
Степен:	
Причини и основания	
Вид/Група:	Бозайници
Степен:	висока
Причини и основания	
Наземната и прилепната бозайна фауна на резервата се отличават с висока степен на естественост. Присъстващите на територията на резервата бозайници са автохтонни видове, типични за горските планински местообитания у нас. Предвид непосредствената близост на населено място (с. Христо Даново) може да се очаква в границите на резервата да навлизат и типично синантропни видове като домашната мишка, сивия и черния плъх, но тяхното присъствие на територията му не е доказано.	

Типичност

ФАУНА	
Вид/Група:	Безгръбначни
Степен:	
Причини и основания	
Вид/Група:	Риби
Степен:	
Причини и основания	

Вид/Група:	Земноводни и влечуги
Степен:	
Причини и основания	
Вид/Група:	Птици
Степен:	
Причини и основания	
Вид/Група:	Бозайници
Степен:	висока
Причини и основания	
Част от бозайната фауна в резервата е типична за горските планински райони на страната и в частност за тези в Централна България. Някои видове не са типични за горските хабитати в висока влажност, но са често срещани в разсветлени гори с относително сух субстрат и южно изложение на склона, каквото е местообитанието в резервата.	

Размери

ФАУНА	
Вид/Група:	Безгръбначни
Степен:	
Причини и основания	
Необходимост от промяна в границите на резервата	
Вид/Група:	Риби
Степен:	
Причини и основания	
Необходимост от промяна в границите на резервата	
Вид/Група:	Земноводни и влечуги
Степен:	
Причини и основания	
Необходимост от промяна в границите на резервата	
Вид/Група:	Птици
Степен:	
Причини и основания	

Необходимост от промяна в границите на резервата	
Вид/Група:	Бозайници
Степен:	средна
Причини и основания	
Недостатъчна площ на резервата за поддържане на устойчиви популационни параметри на видовете бозайници.	
Необходимост от промяна в границите на резервата	
Разширяване на площта на резервата.	

Биологично разнообразие и консервационно значение

ФАУНА	
Вид/Група:	Безгръбначни
Степен:	
Значение	
Причини и основания	
Вид/Група:	Риби
Степен:	
Значение	
Причини и основания	
Вид/Група:	Земноводни и влечуги
Степен:	
Значение	
Причини и основания	
Вид/Група:	Птици
Степен:	
Значение	
Причини и основания	
Вид/Група:	Бозайници
Степен:	средна
Значение	Национално
Причини и основания	
На територията на резерват Чамджа са установени или е възможно да присъстват с висока степен на достоверност 34 вида бозайници, принадлежащи към 6 разряда и 16 семейства. 21 от тези видове са	

наземни бозайници и 13 са прилепи. Видовото богатство на наземната бозайна фауна на резервата може да се разглежда като средно високо в сравнение с това в други резервати в страната, но то следва да се разглежда в контекста на малката му площ. Видовият състав на прилепите е относително богат и съответства на наличните потенциални възможности за намиране на убежища от местни и мигриращи видове. В резервата се срещат приблизително 60% от автохтонната наземна бозайна фауна и 30 % от прилепната фауна, типични за страната. От общо 34 вида бозайници на територията на резерват Чамджа, 28 вида имат консервационно значение. Техният брой е както следва:

Директива 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна: Приложения II (12 вида), IV (16 вида) и V (1 вид).

Червена Книга на Р България (ЧКБ): EN – застрашен (2 вида); VU – уязвим (7 вида); NT – почти застрашен (3 вида)

Списък на световно застрашените видове на Международния съюз за защита на природата и природните ресурси (IUCN): VU – уязвим (1 вид); NT – почти застрашен (4 вида)

Бернската Конвенция (Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания): Приложения II (15 вида) и III (12 вида)

Бонска конвенция (Конвенция за опазване на мигриращите видове животни): Приложение II (13 вида)

Споразумение за опазване на популациите на европейските прилепи (EUROBATS): 13 вида

Закон за биологичното разнообразие (ЗБР): Приложения II (12 вида), III (17 вида) и IV (1 вид)

Конвенция по международната търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (CITES): Приложение II (3 вида).

Стабилност и нестабилност

ФАУНА	
Вид/Група:	Безгръбначни
Степен:	
Причини и основания	
Необходимост от мерки	
Вид/Група:	Риби
Степен:	
Причини и основания	
Необходимост от мерки	
Вид/Група:	Земноводни и влечуги
Степен:	
Причини и основания	
Необходимост от мерки	

Вид/Група:	Птици
Степен:	
Причини и основания	
Необходимост от мерки	
Вид/Група:	Бозайници
Степен:	средна
Причини и основания	
<p>Стабилността и устойчивостта на популациите на видовете бозайници в резервата може да се оцени само след по-продължителни и целенасочени проучвания. Въпреки липсата на необходимите за такава оценка популационни данни, установените при теренното проучване заплахи и засиленото човешко присъствие в периферията на резервата, както и малката му площ, дават основание да поставим стабилността и устойчивостта на популациите на бозайниците в бъдеще под въпрос.</p>	
Необходимост от мерки	
<p>Забрана на всякакъв вид сеч в резервата и ограничаване на сечта в околностите му. Контрол на лова и браконьерството. Провеждане на популационни проучвания на видовете бозайници в резервата, които да служат за основа на мониторинга им в бъдеще. Разширяване на площта на резервата.</p>	

ЧАСТ 2: ДЪЛГОСРОЧНИ ЦЕЛИ И ОГРАНИЧЕНИЯ

Анализ на заплахите и представяне на препоръки за природозащитни мерки към плана за управление.

ЗАПЛАХА	ВЪЗДЕЙСТВИЕ	ЗАСЕГНАТИ ОБЕКТИ, МЕСТООБИТАНИЯ, ВИДОВЕ	МЕРКИ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ
Безпокойство от човешко присъствие в периферните части и околностите на резервата.	Безпокойство за видовете бозайници	Засегнати са основно едрите бозайници.	Ограничаване и контрол на дейностите в околностите на резервата.
Изсичане на дървета в периферните части и околностите на резервата.	Безпокойство за видовете бозайници	Всички видове бозайници.	Забрана на всякакъв вид сеч в резервата и ограничаване на сечта в околностите му (в периметър поне 2 км от границите му в горски територии).
Лов/браконьерство на територията на резервата и в околностите му.	Пряко влияние върху числеността на видовете. Косвено влияние чрез намаляване на хранителната база на хищниците.	Засегнати са основно едрите бозайници.	Забрана и контрол

Използвана литература:

- БОРИСОВ, И.** 2006. Проучване на прилепната фауна в района на курорт Узана, природен парк Българка. – Финален доклад, София: 14 стр.
- ПЕТРОВ, Б.** 2010. Летен мониторинг на прилепите (Mammalia: Chiroptera) в България по методиката на Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие.- непубликуван доклад по договор с Изпълнителна агенция по околна среда, МОСВ, 29 с.
- ПЕШЕВ Ц., Д. ПЕШЕВ, В. ПОПОВ.** 2004. Фауна на България, Том 27: Mammalia. Изд. “Марин Дринов”, София, 632.
- ПОПОВ, В., А. СЕДЕФЧЕВ.** 2003. Бозайниците в България. София, Геософт, 291с.
- ПОПОВ, В. Н. СПАСОВ, Т. ИВАНОВА, Б. МИХОВА, К. ГЕОРГИЕВ.** 2007. Бозайниците, важни за опазване в България. 328 с. Изд. Dutch Mammal Society VZZ, Arnhem, The Netherlands, ISBN 978 – 90 – 73162 – 93 – 8.
- Червена книга на Република България, Том II, Българска Академия на Науките, МОСВ, София, <http://e-ecodb.bas.bg/rdb/bg/vol2/>, цит. 27.10.2014 г.
- BENDA, P., T. IVANOVA, I. HORÁČEK, VL. ČERVENY, J. GAISLER, A. GUEORGUEVA, B. PETROV, VL. VOHRALIK.** 2003. Bats (Mammalia: Chiroptera) of the Eastern Mediterranean. Part 3. Review of bat distribution in Bulgaria.- Acta Soc. Zool. Bohem., 67 : 245–357.
- The IUCN Red List of Threatened Species. Version 2014.2. <www.iucnredlist.org>. Downloaded on 27 October 2014.